

การดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่

The Progression of Art and Culture in the New Normal

วันที่รับบทความ: 1 ธันวาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ: 9 มกราคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 12 มกราคม 2566

ดวงกมล หวานแก้ว¹ นิตติพัฒน์ หันสังข์¹

สุดา เรืองศรี¹ ศานตมล ปิ่นนัย¹

พิชิตา ช่างसान¹ พงศธร ศรีไย¹

บุปผาชาติ อุปลัมภรณ์รากร²

ธรรมสันต์ สุวรรณโรจน์³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ การดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักรู้ของคนในสังคมยุคปัจจุบันที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมไทยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เพื่อเป็นการสร้างแนวทางในการดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดเพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมสามารถดำเนินอยู่ควบคู่กับสังคมไทยได้ต่อไป และสามารถบ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยได้ต่อไป ซึ่งสาระสำคัญสรุปได้ว่า เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในปัจจุบันทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างแพร่หลาย รวมไปถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่เกิดจากความคิด การสร้างสรรค์ ความเชื่อ ทศนคติ มุมมองของคนในสมัยอดีตที่มีการอนุรักษ์และสืบทอดในรูปแบบหนึ่งนำมาสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบของการอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่สืบต่อไป

คำสำคัญ: การดำเนินอยู่ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตใหม่

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
e-mail: 6355713019@nstru.ac.th

² รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร. ประจำสาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

The Progression of Art and Culture in the New Normal

Received: December 1, 2021

Revised: January 9, 2023

Accepted: January 12, 2023

Duangkamol Wankeaw¹ Nitipat Hansung¹

Suda Rounsri¹ Santamon Pinnai¹

Pichita Changsan¹ Phongsathon Seyai¹

Bubpachart Aupatumnarakorn²

Thamasan Suwannaroj³

Abstract

The purposes of this academic article: The Progression of Art and Culture in the New Normal were: 1) to provide cultural awareness of people in the modern era due to the spread of the COVID-19 virus, 2) to create guidance for the progression of art and culture in the new normal with the highest benefit considering for art and culture along with Thai society and be able to indicate a national identity in farther future. The result showed that the spread of the COVID-19 virus had affected and changed the economy, society, politics, and technology. All of the changes had widely impacted on living traditions of people. They included cultural changes from thought, creation, belief, and attitude from former people in terms of conservation and continuation to a new adaptation of preservation, continuation, development, and publicity of culture in the further new normal.

Keywords: The Progression, Art and Culture, New Normal

¹ Master Student, Creative Arts and Cultural Management, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
e-mail: 6355713019@nstru.ac.th

² Adjunct Assoc.Prof.Dr., Creative Arts and Cultural Management, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Si Thammarat Rajabhat

³ Asst.Prof.Dr., Creative Arts and Cultural Management, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Si Thammarat Rajabhat

บทนำ

ประเทศไทยมีศิลปวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายโดดเด่น มีความเจริญงอกงามเป็นวิถีชีวิตโดยส่วนรวมของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์ที่เป็นศิลปวัฒนธรรมนี้เป็นรากฐานในการสร้างความเข้มแข็งในสังคมไทย รวมทั้งภูมิปัญญาไทยที่มีการสั่งสม สืบทอดและรักษาไว้อย่างรู้คุณค่า และประยุกต์ใช้ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมไทยให้มีความยั่งยืน และเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ศิลปวัฒนธรรมจึงหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รวมกันในรูปแบบขององค์ประกอบทางสังคม สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้ดำเนินชีวิตอยู่รวมกันได้ หรืออีกนัยยะหนึ่ง ศิลปวัฒนธรรมก็คือวิถีชีวิตในสังคมหนึ่ง ๆ นั่นเอง ดังที่ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2545, หน้า 156) กล่าวว่า ศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องของกลุ่มชนหรือสังคม ศิลปวัฒนธรรมจึงมีการอยู่สืบเนื่อง และไม่ได้อยู่ในลักษณะที่หยุดนิ่ง อย่างที่แลเห็นว่าเคยเป็นมาอย่างไร ก็เป็นอยู่อย่างนั้น หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงและคลี่คลายอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับชีวิตของบุคคลและการดำเนินชีวิตของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางศิลปวัฒนธรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่สร้างศิลปวัฒนธรรมจากการเรียนรู้ หากได้เกิดจากสัญชาตญาณที่ถ่ายทอดกันทางกรรมพันธุ์ เช่น บรรดาสัตว์สังคมอื่น ๆ มนุษย์เมื่อได้เรียนรู้และมีประสบการณ์มากขึ้น อาจคิดประดิษฐ์เปลี่ยนแปลงศิลปวัฒนธรรมของตนได้รวดเร็วขึ้นเพื่อความเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตในสังคมโดยทั่วไป ลักษณะทางศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วยระบบความเชื่อ การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม สถาบันเหล่านี้มีความหมายต่อกันและกัน ในอันที่จะทำให้สังคมมนุษย์ดำเนินอยู่ต่อไปได้ (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2542, หน้า 94) ศิลปวัฒนธรรมมีความเจริญสูงสุดตรงตัวอยู่ดำเนินสืบต่อไป และเข้าสู่ความเสื่อมในแต่ละยุคสมัย แต่ศิลปวัฒนธรรมบางอย่างก็ยังไม่เสื่อมสูญไป ยังสืบต่อมาเป็นมรดกของสังคม และมรดกทางวัฒนธรรมบางอย่าง เมื่อเสื่อมสูญไปแล้วก็อาจฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ได้ โดยขึ้นอยู่กับค่านิยมและสภาพแวดล้อมทางสังคม ประเทศไทยเป็นชาติที่มีศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันเก่าแก่และงดงาม สืบทอดต่อกันมานานนับ 100 ปี เมื่อถึงช่วงระยะเวลาหนึ่งศิลปวัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้วิถีชีวิตของทุกคนเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ จากการทำชีวิตภายใต้รูปแบบวิถีชีวิตใหม่ ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ยังส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนให้ต้องมีการเปลี่ยนวิธีคิดจนเกิดการปรับตัว และเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติตนในเรื่องต่าง ๆ เช่น การดำรงชีวิตและปัจจัยสี่ การทำงาน การดำเนินการทางธุรกิจ การสื่อสาร การศึกษา การแพทย์ และสาธารณสุข รวมทั้งการดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่

การดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในยุคก่อนโควิด-19 มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นผ่านบุคคล สื่อต่าง ๆ หนังสือ เอกสาร ตำรา นอกจากนี้ยังเกิดจากการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น แหล่งเรียนรู้จากปราชญ์ชุมชน แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ แหล่งเรียนรู้ในทรรคการเกิดจากการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ แต่เนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส

โควิด-19 ทำให้ศิลปวัฒนธรรมจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบด้วยเช่นกัน มีการใช้ช่องทางออนไลน์ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น เพื่อให้งานศิลปวัฒนธรรมสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวกสบาย ลดการเดินทาง ประหยัดเวลาและลดค่าใช้จ่าย (มติชนออนไลน์, 2563)

การปรับตัวของศิลปวัฒนธรรมในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการวางรากฐานและแนวทางในรูปแบบใหม่เพื่อการคงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในอนาคต ซึ่งอาจต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาช่วยทั้งด้านเทคโนโลยี การศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคม นำมาหลอมรวมเพื่อสร้างทิศทางการอนุรักษ์ พัฒนาและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ในอนาคตต่อไปอย่างยั่งยืน

ศิลปวัฒนธรรมกับการดำเนินชีวิต

สิ่งที่สำคัญที่สุดต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คือปัจจัย 4 ซึ่งประกอบไปด้วยที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค โดยมนุษย์ต้องการที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันอันตรายจากภายนอก ต้องการอาหารเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงเจริญเติบโต ต้องการเสื้อผ้าหรือเครื่องนุ่งห่มไว้ปกป้องร่างกาย ป้องกันความร้อน ความหนาวเย็น และต้องการยารักษาโรคเพื่อรักษาโรคร้ายต่าง ๆ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์อย่างยิ่ง เมื่อมนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญ มนุษย์จึงต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่ดูแลในเรื่องดังกล่าว มีการปรุงแต่งปัจจัยให้สนองต่อความต้องการและแสดงถึงคุณค่าของความงามสิ่งนั้น โดยการนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการนำหลักการทางศิลปะมาผสมผสานกับการดำเนินชีวิตอันได้แก่ ศิลปะกับที่อยู่อาศัย ศิลปะกับอาหาร และศิลปะกับเครื่องนุ่งห่ม

จากการสร้างสรรค์ปัจจัย 4 ที่ผสมผสานกับความงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ซึ่งวัฒนธรรมในแต่ละแห่งมีความหลากหลายและแตกต่างกันตามสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อยู่อาศัยบนภูเขาสูง ย่อมแตกต่างไปจากวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อยู่อาศัยตามชายฝั่งทะเล วัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อยู่ในเขตหนาวก็ย่อมแตกต่างไปจากวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อยู่ในเขตร้อน วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตร่วมกันนี้นอกจากจะเพื่อประโยชน์ในด้านการทำมาหากินหรือเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดแล้ว ยังเป็นไปเพื่อความอยู่ดีมีสุขร่วมกันจนเกิดเป็นธรรมเนียมประเพณี และมีทิศทางจิตวิญญาณ จากที่มีความเชื่อร่วมกันในความสำนึกคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่ตนได้พึ่งพาอาศัย โดยมนุษย์สร้างวัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ เพื่อที่จะกำหนดความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ให้กับกลุ่มชนที่อยู่ใน “สังคม” นั้น ๆ เข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกัน วัฒนธรรมจึงมีการเรียนรู้และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง มีการรับวัฒนธรรมจากคนในสังคมอื่น และการปรับตัววัฒนธรรมให้เข้ากับของคนต่างสังคมกัน (ชัยวัฒน์ ชัยศิริพร, 2557, หน้า 66)

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่าศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะปัจจัย 4 ที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ทั้งอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค รวมถึงภาษาของแต่ละพื้นที่ใช้ในการสื่อสารกัน ซึ่งทั้งหมดนี้ก็มีศิลปวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของคนในสังคมที่สอดแทรกอยู่และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

ศิลปวัฒนธรรมกับพระพุทธศาสนา

ก่อนที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 เกิดขึ้นที่สาธารณรัฐประชาชนจีน แพร่ระบาดไปทุกภูมิภาคของโลก การดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมกับพระพุทธศาสนา เป็นยุคของการรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ทั้งในเรื่องของความเชื่อ พิธีกรรม ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ก่อเกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์ ต่อยอดและถ่ายทอดภูมิปัญญา ประชาชนในท้องถิ่นต่างมีส่วนร่วม และส่งเสริมในการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ในทุกมิติ โดยมีต้องระวังสุขภาพของตนเอง และครอบครัวว่าจะเป็นผู้รับเชื้อโรคทุกงานประเพณีที่มีประชาชนอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก

หลังจากที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ในส่วนของประเทศไทย มีผู้ติดเชื้อสะสม 1,859,157 คน มีผู้เสียชีวิต 18,799 คน ข้อมูลวันที่ 25 ตุลาคม 2564 เวลา 12.30 น. (ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระทรวงมหาดไทย, 2564) เกิดผลกระทบด้านศิลปวัฒนธรรมโดยตรง จึงมีการยกเลิก เลื่อน ยกเว้น การจัดงานศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือจำกัดจำนวนคน ร่วมงานศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีทางศาสนา และการปรับตัวตามมาตรการ การเว้นระยะห่าง (distancing) การสวมหน้ากากอนามัย (mask wearing) การล้างมือ (hand washing) การตรวจวัดอุณหภูมิร่างกาย (testing) และการใช้โปรแกรมประยุกต์ไทยชนะ (Thai Cha na) อันเป็นการส่งผลกระทบต่อประชาชน คณะสงฆ์และภูมิปัญญาทางด้านศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นวงกว้าง

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่า หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบด้านศิลปวัฒนธรรม ประชาชน คณะสงฆ์และภูมิปัญญาทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะต้องศึกษาเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต วิธีการทำงานด้านวัฒนธรรม ให้สอดคล้องและดำเนินศิลปวัฒนธรรมร่วมกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 โดยให้ความสำคัญกับสื่อออนไลน์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ควบคู่กับมาตรการ การเว้นระยะห่าง การสวมหน้ากากอนามัย การล้างมือ การตรวจวัดอุณหภูมิร่างกาย และการใช้โปรแกรมประยุกต์ไทยชนะ เพื่อประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม หรือดำเนินการจัดงานศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น การประชาสัมพันธ์ ทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่าออนไลน์ ด้วยการสร้างสื่อสารสนเทศ ประกอบด้วยรูปภาพ ข้อความสำคัญสั้น กระชับ ตัวเลข เป็นต้น เผยแพร่ในสื่อสาธารณะต่าง ๆ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนร่วมทำบุญออนไลน์ โอนเงินผ่านบัญชีศาสนสถานโดยมีต้องมาร่วมงานพิธีด้วยตนเอง งานเทศกาลชักพระวันออกพรรษาของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เทศบาลสุราษฎร์ธานี ได้จัดทุกปี ได้ปรับเปลี่ยนไปโดยการจัดงานให้มีเรือพระจากวัดกลางใหม่จำนวน 1 ลำ ตั้งอยู่ที่บริเวณหน้าศาลหลักเมือง เพื่อเป็นสัญลักษณ์ ให้ประชาชนได้รับรู้ว่าถึงงานเทศกาลชักพระเพื่อเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมไม่ให้สูญหายไป และกิจกรรมประเพณีการสมโภชและห่มผ้าพระบรมธาตุไชยา โดยการลดจำนวนผู้ร่วมงาน และถ่ายทอดภาพเคลื่อนไหว ผ่านสารสนเทศระบบชุม และเฟซบุ๊ก “โครงการสืบสานปณิธานท่านพุทธทาสภิกขุ ครบชาติกาล 115 ปี วิถีชีวิตใหม่” ทั้งนี้ ดำเนินการทั้งหมดเพื่อการดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ และทำตามมาตรการการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

ศิลปวัฒนธรรมกับการศึกษา

การจัดการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมขององค์กรภาครัฐ มีหลากหลายหน่วยงานที่มีส่วนในการรับผิดชอบและดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น กรมศิลปากร ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีการดำเนินงานด้านทำนุบำรุงรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริม สร้างสรรค์ และเผยแพร่ศิลปวิทยาการในหน่วยงานย่อยต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ โบราณคดีและโบราณสถาน วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์ หอสมุดแห่งชาติ และหอจดหมายเหตุแห่งชาติ รวมไปถึงนาฏกรรมทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ที่ได้มีการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ เช่น สถาบันการศึกษาเฉพาะทางอย่างวิทยาลัยนาฏศิลป์ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่นอกจากการจัดการเรียนการสอนแล้วยังมีการค้นคว้างานวิจัยอย่างหลากหลายที่เป็นประโยชน์ต่องานด้านศิลปวัฒนธรรม หรือสถาบันนอกระบบที่เปิดการเรียนการสอนเฉพาะทาง เช่น โรงเรียนนาฏศิลป์สัมพันธ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานการศึกษาในระบบของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ดำเนินการด้านศิลปวัฒนธรรมในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยให้โรงเรียนและชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่แก่นักเรียน ให้ครูผู้สอนหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมไปถึงการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น กิจกรรมที่โรงเรียนมอบหมายให้นักเรียนทำจะต้องสอดคล้องกับแผนการผลิตของชุมชน ผู้ปกครอง ครู และชุมชนจะต้องร่วมมือและประสานกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นภาพของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นที่ชัดเจน เป็นต้น (สามารถ จันทร์สุรีย์ และประทีป อินแสง, 2545, หน้า 29-30)

การจัดการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมขององค์กรชุมชนและปราชญ์ชุมชน มีแนวทางเพื่อพัฒนาความยั่งยืนของชุมชน มีเป้าหมายสำคัญโดยจะเน้นการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน สังคมหรือชุมชน คนกับธรรมชาติ และคนกับคุณธรรมเป็นหลัก ระบบคุณค่าจึงปรากฏอยู่ในภาวะเป็ยบต่าง ๆ ของสังคม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ของชุมชน มีระบบการเรียนรู้ที่มี “ภูมิปัญญา” เป็นแกนกลางเชื่อมร้อยความรู้ทุกส่วนเข้าด้วยกันเป็นองค์ความรู้ใหม่ของชุมชนไทย รวมทั้งเชื่อมความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเข้ากับความรู้ (สามารถ จันทร์สุรีย์ และประทีป อินแสง, 2545, หน้า 40) นอกจากนี้ยังมีกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านการถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากญาติผู้ใหญ่ พ่อแม่ ครอบครั้ว และปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญาด้านอาหาร ยารักษาโรค การทอผ้า ศิลปะการแสดง และภูมิปัญญาด้านอื่น ๆ ที่มีการสั่งสมองค์ความรู้ของชุมชนมาอย่างยาวนาน

ยุคสมัยแห่งความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ทำให้โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ครูผู้สอนหรือผู้ใหญ่ควรปลูกฝังเด็กด้วยทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นเพื่อให้เด็กสามารถรับมือกับสถานการณ์โลกที่พลิกผันอยู่ตลอดเวลา การสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 เน้น 3 องค์ประกอบ คือ ทักษะคิด อุปนิสัย (attitude) เด็กต้องใฝ่หาความรู้ อดทน รับผิดชอบ กล้าทดลอง กล้าล้มเหลว กล้าผิดพลาด ทักษะการเรียนรู้ (psychomotor) ในเชิงวิพากษ์

สื่อสาร ทำงานเป็นทีม และ องค์ความรู้ (cognitive) พื้นฐาน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน โดยทักษะเหล่านี้สามารถฝึกได้โดยการส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้จากการเล่น เช่น การทดลอง เรียนรู้ จากงานศิลปะ และกิจกรรมนอกเวลาต่าง ๆ (มูลนิธิ SCG, 2563) ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนใน สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ควรเปลี่ยนให้ทุก ๆ ที่กลายเป็นโรงเรียนด้วยการ เรียนทางไกลรูปแบบต่าง ๆ เพราะการเรียนรู้ยังต้องดำเนินอยู่แม้ที่นักเรียนไม่สามารถไปโรงเรียนตามปกติ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น พร้อมด้านอุปกรณ์ ความพร้อมของพ่อแม่ และ ความพร้อมตามช่วงวัยของเด็ก

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ก็มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึง ทางด้านจิตใจให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม แต่การศึกษาในยุคปัจจุบันได้มีการ เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ซึ่งทำให้คุณครูและนักเรียนต้องปรับตัวสู่ภาวะการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีผ่านอุปกรณ์โดยการเรียนแบบผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบที่เกิดขึ้นในหลาย ครอบครัวในเรื่องของการใช้จ่ายที่สูงขึ้นในเรื่องของอุปกรณ์การเรียน สำหรับการศึกษากลุ่มของ ประชาชนชาวบ้านในเรื่องของภูมิปัญญาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในส่วนของวิสาหกิจชุมชนก็ไม่สามารถ ทำงานรวมกลุ่มกันได้เช่นกัน

ศิลปวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อม

ความศรัทธาความเชื่อที่ยังรากลึกฝังลึกลงสู่วิถีชีวิต ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมและประเพณีของ ชุมชน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มน้อย หรือชนกลุ่มใหญ่ ก็ล้วนมีศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของตนเอง ซึ่งประเพณีเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดจากสภาพพื้นที่ และธรรมชาติที่รายล้อมรอบตัว โดยวัฒนธรรมเป็น สิ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม โดยแสดงออกในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบ ของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง ฯลฯ จึงให้ความสำคัญในการฟื้นฟู เผยแพร่ และสืบสานคุณค่าความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ค่านิยม และความ เป็นไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2564)

อีกอย่างหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อม อุทิศ ทาหอม, พิชิต วันดี และสำราญ ชูระตา (2558, หน้า 44-46) กล่าวว่า การนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ได้แก่ การปลูกป่า การบวชป่า การเลี้ยงศาลปู่ตา การทำ ความสะอาดแหล่งน้ำสาธารณะ เป็นต้น โดยชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ได้ ร่วมกันก่อตั้งชุมชนขึ้นมาในพื้นที่สาธารณะ 24 ไร่ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวล้วนแต่นำระบบวิถีชีวิตความเชื่อ ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นมาใช้เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีภายในชุมชนและยังเป็นการ สอดแทรกแบบแผนการประพฤติปฏิบัติการอยู่ร่วมกัน และยังเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติให้มากยิ่งขึ้น แต่ในปัจจุบันวัฒนธรรมเหล่านี้เริ่มหมดไป เนื่องจากการที่จะต้องก้าวให้ทันโลกยุคใหม่ เปลี่ยนชุมชนให้ เป็นสถานที่ท่องเที่ยว พื้นที่บางพื้นที่ก็ต้องปรับเปลี่ยนให้ทันกับยุควิถีชีวิตใหม่

ผลจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ในทุกระดับตั้งแต่ชุมชน ระดับภูมิภาค ระดับประเทศชาติจนถึงระดับโลก ทำให้การดำเนินชีวิตปรับเปลี่ยนไปตามวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งสิ่งที่จะช่วยในการดำเนินชีวิตในยุควิถีชีวิตใหม่ให้อยู่ได้อย่างมั่นคง คือ การน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เพราะหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ยึดโยงทางพระพุทธศาสนาในแง่ที่ว่า การเดินทางสายกลางเน้นในด้านพึ่งตนเองเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน ไม่สร้างหนี้สิน สร้างรายได้ลดรายจ่าย โดยตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยใช้ความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและความเจริญก้าวหน้า พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในทุกสถานการณ์ภายใต้ยุควิถีชีวิตใหม่ (พระณัฐภูมิ พันทะลี, พระธัญวัฒน์ จิรวทฒโน และพระครูโศภก สุธรรมวงศ์, 2564, หน้า 53-65) เช่น โครงการ “โคก หนอง นา โมเดล” จัดทำขึ้นเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน เป็นการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำไปสู่การสร้างรายได้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (มาริษา ศรีชะแก้ว, สถาพร วิชัยรัมย์ และสากล พรหมสถิต, 2563, หน้า 31-40)

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่า ศิลปวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อม มีทั้งที่เป็นเรื่องของการมีอยู่ของวัฒนธรรมและได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม และมีวัฒนธรรมเพื่อที่จะรักษาสภาพแวดล้อมไว้ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปของโลกยุคใหม่ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและการหายไปของวัฒนธรรม ดังนั้นจึงต้องตระหนักในการดำเนินชีวิตให้มากยิ่งขึ้นเพื่อความดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อม

แนวทางการดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่กินระยะเวลายาวนาน ทำให้ผู้คนที่ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้แตกต่างไปจากที่เคยหรือที่เรียกกันว่าวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งเกิดความเปลี่ยนแปลงและได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ในทุกวงการรวมถึงวงการศิลปะ ที่ทำให้ศิลปินและผู้ประกอบการงานสร้างสรรค์ต้องปรับตัว

จากการปรับตัวในยุควิถีชีวิตใหม่ จะเห็นได้ว่าการนำเสนอผลงานของศิลปิน และการเสพงานศิลปะของคนรักศิลปะในช่วงนี้ได้เปลี่ยนไปในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มีการนำเทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การไลฟ์สดเขียนรูปของศิลปิน ที่ตัวศิลปินสามารถพูดคุยกับผู้ชม และบอกเล่าความรู้สึกนึกคิด หรือแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานไปพร้อม ๆ กันได้ การรวมกลุ่มของนายห้างตะลุงเพื่อเล่นหนังตะลุงในช่องทางสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการซื้อขาย จัดประมูลผลงานศิลปะในแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ โดยเฉพาะเฟซบุ๊กมากขึ้น รวมถึงยังจัดให้มีการแสดงนิทรรศการศิลปะในรูปแบบของ Virtual Exhibition ที่สามารถชมงานศิลปะอยู่ที่บ้าน ไม่ต้องเดินทางไปไหน และให้ความรู้สึกเหมือน

กำลังเดินชมงานอยู่ในแกลเลอรี หรือพิพิธภัณฑ์จริง ๆ อีกทั้งยังมีแกลเลอรีออนไลน์หลายแห่ง และคลาสเรียนศิลปะออนไลน์เกิดขึ้นมากมายด้วย (พิมพ์ปวีณ สุนทรธรรมรัตน์, 2564, หน้า 146)

ในการนำเสนอผลงานศิลปะและผลผลิตจากทุนทางวัฒนธรรม สิ่งแรกที่ศิลปิน หรือผู้ประกอบการควรลองทำ คือ การเปิดใจ โดยการนำผลงานหรือชิ้นงานต่าง ๆ นำเสนอลงบนโซเชียลมีเดีย เป็นการเปิดใจให้กับโลกของดิจิทัลที่สามารถสร้างโอกาสอีกมากมายอย่างไร้ข้อจำกัดที่สามารถดึงดูดคนที่ชอบในสิ่งที่คล้ายหรือเหมือนกันให้มาเจอกันผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ โดยศิลปินหรือผู้ประกอบการต้องค้นหาและเลือกช่องทางออนไลน์ที่เหมาะสมกับตัวเอง ศึกษาเครื่องมือหรือแพลตฟอร์มที่จะใช้ในการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือผลงาน ทั้งนี้ศิลปินและผู้ประกอบการสามารถสร้างเป็นดิจิทัลแกลเลอรีของตนเอง โดยมองจากความชอบและความถนัดของตนเอง และต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ นอกจากนี้การหากลุ่มเป้าหมายที่ใช้ก็เป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ศิลปินและผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญ โดยใช้ประโยชน์จากแฮชแท็ก (#) และให้ผู้สนใจได้สืบค้นผ่านแฮชแท็กในแพลตฟอร์มต่าง ๆ ซึ่งศิลปินและผู้ประกอบการควรมีการสร้างคอนเทนต์ที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถสะท้อนตัวตนผลงานหรือผลิตภัณฑ์ที่ต้องการนำเสนอได้ นอกจากนี้ศิลปินควรโพสต์ผลงานสม่ำเสมอ รักษาความถี่ในการสร้างสรรค์และเผยแพร่ผลงาน รวมถึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ผลตอบรับหรือฟีดแบ็กจากผู้ชมด้วยว่าหลังจากโพสต์ไปแล้วมีคนดูหรือไม่ เพื่อนำกลับมาพิจารณาว่าช่องทางนี้เหมาะกับเราหรือไม่ (ข้าวสด, 2563)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ทำให้การใช้ชีวิตของผู้คนทั่วโลกปั่นป่วนอย่างไม่เคยมีมาก่อนในช่วง 100 ปีและยังสามารถติดต่อกันได้อย่างรวดเร็วผ่านทาง การจาม การไอ หรือการหายใจ นั่นจึงทำให้สามารถร่ำชีวิตผู้คนมากมายไปเลยทีเดียว เพราะเหตุนี้จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์การใช้ชีวิตอยู่ภายในบ้านตลอดเวลา เพื่อให้การระบาดของโรคลดน้อยลง ถึงแม้จะช่วยทำให้การระบาดลดน้อยลงได้จริง แต่ก็ต้องแลกกับการที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีปัญหา โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่จำเป็นจะต้องออกมาทำงานนอกบ้านเท่านั้น การเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสมัยก่อนนั้น จะได้เห็นนักท่องเที่ยวมากมายในแต่ละสถานที่ จนกระทั่งมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลทำให้การท่องเที่ยวแบบเดิมแทบไม่มีเลย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ ที่ทำงานในสถานที่นั้น ๆ หรือจะเป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชุมชน ที่แต่ก่อนจะเห็นการค้าขายกันในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งจะถูกจัดให้ขายสินค้าที่ระลึก แต่มาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 การขายสินค้าที่ระลึกได้เปลี่ยนไปโดยขายสินค้าแบบออนไลน์แต่ก็ขายได้ไม่มากมาย เพราะผู้บริโภคได้เปลี่ยนแนวคิดและมองว่าเป็นสิ่งไม่จำเป็น เป็นเพียงของประดับบ้านเท่านั้นและสิ่งที่เกิดขึ้นในยุควิถีชีวิตใหม่อีกรูปแบบหนึ่ง คือ ไม่นิยมไปรับประทานอาหารนอกบ้านแต่เปลี่ยนเป็นการสั่งอาหารทางออนไลน์มารับประทานที่บ้าน เพื่อหลีกเลี่ยงการแพร่เชื้อโรคโควิด-19 (ไทยรัฐออนไลน์, 2564)

จากสถานการณ์ในปัจจุบันทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ที่จะต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดจากโรคโควิด-19 ที่เกิดขึ้น ซึ่งผลกระทบต่อที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวของคนในยุควิถีชีวิตใหม่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากศิลปินหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่เป็นกลไกสำคัญใน

การอนุรักษ์ สืบทอด และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขาดพื้นที่ในการนำเสนอและสร้างสรรค์ผลงานจากการปิดพื้นที่บางส่วนเพื่อควบคุมสถานการณ์โรคระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 แต่หากศิลปิน ผู้เชี่ยวชาญ ประชาชน หรือแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมสามารถปรับตัวโดยการสร้างพื้นที่นำเสนอผลงานบนสื่อออนไลน์ที่เหมาะสมกับตนเองได้แล้วนั้น นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่และสร้างสรรค์งานด้านศิลปวัฒนธรรม ยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย เมื่อศิลปินหรือแหล่งชุมชนเกิดการปรับตัวและเรียนรู้จนสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองได้แล้วก็จะทำให้งานด้านศิลปวัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ในสังคมของยุควิถีชีวิตใหม่ได้

บทสรุป

สังคมโลกในอดีตจนถึงปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ในการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นปกติที่สุด จึงเกิดวิธีการใหม่ ๆ ในการดำเนินชีวิตขึ้น ดังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 ในปัจจุบัน ที่ทำให้มนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปพร้อมกันทั่วโลก ตั้งแต่รูปแบบการใช้ชีวิต การทำงาน การเรียน การสื่อสาร หรือแม้แต่วิธีการและแนวทางในอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมสามารถดำเนินอยู่ต่อไปได้ในอนาคต รวมถึงตัวบุคคลซึ่งเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศูนย์รวมสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรมและเป็นรายได้หลักของแต่ละท้องถิ่นให้มีพื้นที่ในการนำเสนอตัวตนและสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัวและชุมชน จากการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เข้าสู่ระบบและยุคสมัยของเทคโนโลยีอย่างเต็มตัว ซึ่งการนำประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับงานด้านศิลปวัฒนธรรมในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ควรเกิดจากความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและทำให้เกิดความพร้อมในการอนุรักษ์ และพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรมให้ก้าวสู่ความเป็นยุคของเทคโนโลยีอย่างแท้จริง รวมถึงการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาจากสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นการเปิดโอกาสและสร้างแนวทางการดำรงอยู่ในรูปแบบใหม่ของงานด้านศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างจากกรอบแนวคิดเดิม อย่างไรก็ตามการดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่จะสามารถทำได้หรือไม่นั้น สิ่งแรกที่ต้องเกิดขึ้นคือการเปิดใจยอมรับความเปลี่ยนแปลงของคนในสังคม เพราะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอนุรักษ์และพัฒนาในสิ่งที่เคยเป็นมาของศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนทุกช่วงวัยเป็นอย่างมากในการระดมความคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การตระหนักรู้และเห็นถึงความสำคัญของการปรับตัวที่อยู่ในยุควิถีชีวิตใหม่ให้ได้ เพื่อให้การดำเนินอยู่ของศิลปวัฒนธรรมได้สร้างคุณค่าให้กับชุมชน สังคมและประเทศชาติสืบไป

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2564). **อนุรักษ์ประเพณีดีต่อธรรมชาติ**. สืบค้นจาก <https://7greens.tourismthailand.org/green-story/>
- ข่าวสด. (2563, พฤศจิกายน 24). สตรี - ศิลปินวิถีใหม่ สูโลกออนไลน์. **ข่าวสด**. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/newspaper/newspaper-inside-pages/news_5335239
- ชัยวัฒน์ ชัยศิริพร. (2557). **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรม ขนาด 3 ดาว ในเขตกรุงเทพมหานคร**. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ตติยา แก้วจันทร์. (2564, มกราคม 7). เส้นทางสู่อาชีพ "นักดนตรี" ในยุคดิจิทัล กระแสอินดี้ที่ใคร ๆ ก็เป็นศิลปินได้. **ไทยรัฐออนไลน์**. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2138075>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564, กุมภาพันธ์ 21). กรุงเทพฯ ดัดเบรก ยังต้องปิดต่อ คิมร้านอาหาร ได้แก่ “3 ทุ่ม”. **ไทยรัฐออนไลน์**. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2232190>
- นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2542). **วัฒนธรรมและศาสนา**. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิมพ์ปวีณ สุนทรธรรมรัตน์. (2564). **วงการศิลปะในยุค New Normal**. สืบค้นจาก <https://www.faa.chula.ac.th/SelfLearningFaamai/detailform/146>
- พระณัฐวดี พันทะลี, พระธัญวัฒน์ จีรวฑฒโน และพระครูโศภกสุธรรมวงษ์. (2564). วิถีชีวิตใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม**, 2(3), หน้า 53-65.
- มติชนออนไลน์. (2563, พฤศจิกายน 24). **การส่งเสริมวัฒนธรรมยุคหลังโควิด-19 “New Normal : New Coolture”** สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/foreign/news_2401678
- มาริษา ศรีชะแก้ว, สถาพร วิชัยรัมย์ และสากล พรหมสถิต. (2563). ศาสตร์พระราชา: เกษตรทฤษฎีใหม่ในรูปแบบโคก หนอง นา โมเดล. **วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**, 4(2), หน้า 31-40.
- มูลนิธิ SCG. (2563). **Covid-19 ตอกย้ำความสำคัญของทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. สืบค้นจาก <https://www.scgfoundation.org/covid19/>
- ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระทรวงมหาดไทย. (2564). **สถานการณ์ covid-19 ในประเทศไทย ข้อมูลวันที่ 1 เมษายน-25 ตุลาคม 2564**, สืบค้นจาก <https://www.moicovid.com/25/10/2021/>

ศรีศักร วัลลีโกดม. (2545). วิจัยเชิงปฏิบัติการทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และชาติพันธุ์: เสี่ยงจาก
สังคมชายแดน-ชายขอบ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และ
นวัตกรรม.

สามารถ จันท์สุรย์ และประทีป อินแสง. (2545). การศึกษากับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
แนวทางการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

อุทิศ ทาหอม, พิชิต วันดี และสำราญ ชูระตา. (2558). ทู่นทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้าง
การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านตามา จังหวัด
บุรีรัมย์. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 11(2), หน้า 44-59.